

состояния замков, а также в случаях, когда требуется установить состояние и положение внутренних деталей исследуемого механизма без его разборки.

Список библиографических ссылок: 1. Криміналістика : підручник / за ред. В. Ю. Шепітька. 4-те вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2008. 464 с. 2. Кокин А. В., Ярмак К. В. Судебная баллистика и судебно-баллистическая экспертиза : учеб. М. : Юнити-Дана ; Закон и право, 2015. 350 с. 3. Портативные рентгеновские аппараты в Украине // PROM : сайт. URL: <https://prom.ua/ua/Portativnyj-rentgen-apparat.html> (дата обращения: 20.09.2018). 4. Рентгеновские аппараты // Эксперт : сайт. URL: <https://www.expertn.ru/catalog/radiography/xraymachines/> (дата обращения: 20.09.2018). 5. Переносное рентгеновское оборудование // Украинская Ассоциация Рынка Безопасности : сайт. URL: <http://ru.uasm.org/activity/products/3/1-1/2> (дата обращения: 20.09.2018). 6. Пакеты и ручной багаж // Версия : сайт. URL: <http://www.versiya.com/smiths-detection/x-ray-inspection/parcels-baggage.html> (дата обращения: 20.09.2018). 7. Baggage and Parcel inspection // Rapiscan System : сайт. URL: <https://www.rapiscansystems.com/en/products/category/baggage-and-parcel-inspection> (дата обращения: 20.09.2018).

Получено 16.10.2018

УДК 343.13(477)

Геннадій Іванович ГЛОБЕНКО,

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального процесу
та організації досудового слідства факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1533-9213>

МІЖНАРОДНІ ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЩОДО ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАПОДІЯНОЇ ЗЛОЧИНОМ

Питання щодо реального та повного відшкодування шкоди особам, які стали жертвами злочинних діянь, у теорії кримінального процесу та правозастосовній діяльності, небезпідставно віднесені до найбільш значущих. У зв'язку з тим, щорічно 22 лютого світова спільнота відзначає Міжнародний день захисту жертв злочинів. Цього дня у 1990 р. Уряд Великобританії прийняв «Хартію жертв злочинів», де детально окреслені зміни, що відбулися в законодавстві та судовій практиці щодо питань забезпечення безпеки та соціальної допомоги особам, які постраждали від злочинних посягань.

Історичний екскурс міжнародних правових норм у досліджуваній сфері логічно розпочати з Загальної декларації прав людини, прийнятої на третій сесії Генеральної Асамблеї ООН резолюцією 217 А (III) 10 грудня 1948 р., в положеннях якої максимально відображені найбільш важливі загальнолюдські цінності, що забезпечують належний соціальний стан та розвиток кожної особи, дозволяють реалізувати як її права і законні інтереси, так і інтереси суспільства, держави та людства в цілому. Разом з тим, з боку світової спільноти, постійна та пильна увага цим питанням розпочалася з сьомого Конгресу ООН, що відбувся в 1985 р. у м. Мілан. За результатами Конгресу ООН Генеральною Асамблеєю 29 листопада 1985 р. були прийняті такі важливі для захисту прав жертв злочинів документи, як Міланський план дій та Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів і зловживань владою. Так, з метою відновлення прав жертв злочинів у п. 4 Декларації основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживань владою закріплено положення, згідно якого особи, що стали жертвами злочинного діяння та зазнали шкоди, включаючи тілесні ушкодження або моральні збитки, емоційні страждання, мають право на доступ до механізмів правосуддя і якнайшвидшу компенсацію завданих

збитків відповідно до національного законодавства. Прийняття вищевказаного нормативно-правового акта мало принципове значення, оскільки в ньому вперше були зміщені акценти щодо забезпечення прав осіб, відносно яких здійснюється кримінальне переслідування, в сторону, яким в результаті такого діяння було завдано того чи іншого виду шкоди.

У контексті викладеного доречно звернути увагу на окремі положення Мінської конвенції «Про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах» від 22 січня 1993 р. Так, згідно ч. 2 ст. 72 вказаної конвенції, якщо злочин, за яким порушено кримінальну справу, тягне за собою цивільно-правові вимоги осіб, які зазнали збитків від нього, то за наявності їх клопотання позов про відшкодування шкоди має розглядатися в рамках цієї ж справи.

Законодавство країн романо-германської правової системи в галузі відшкодування шкоди жертвам злочинів містить значну кількість нормативних правових актів, що регулюють цей процес. Зокрема, законодавство Німеччини передбачає різні способи відшкодування, при цьому, вони дещо схоже з вітчизняним кримінальним процесуальним законом. Наприклад, розвинений та діє інститут цивільного позову, що може пред'являтися як в цивільному, так і кримінальному судочинстві.

Певний науковий та прикладний інтерес за своєю сутністю представляє інститут медіації, що застосовується на основі положень кримінального законодавства (§ 46а КК ФРН «Угода особи, яка вчинила діяння, та потерпілого. Відшкодування шкоди»). Сутність його полягає в тому, що при розгляді справи про кримінальний злочин суд може відмовитися від призначення покарання винної особи за наступних умов. Перш за все, якщо особа, яка вчинила злочин, повністю або в значній частині відшкодувала завдані нею збитки чи вчинила належні дії для відшкодування цієї шкоди в найближчому майбутньому. Також, якщо відшкодування призвело до суттєвих особистих витрат винного, то суд може пом'якшити покарання або взагалі відмовитися від нього, але у випадках, коли за скоєний злочин максимально можливе покарання не перевищує одного року позбавлення волі або штрафу в розмірі 360 денних ставок (абз. 1 §49).

Серед законів про захист прав потерпілих, прийнятих в Німеччині, слід виділити «Закон про відшкодування збитків жертвам кримінальних злочинів» 1976 р. Зазначений Закон був прийнятий з метою забезпечення надання державою компенсації особам, які зазнали насильства на території країни.

У свою чергу, зі змісту різних інститутів держав англо-американської правової системи вбачається, що їх особливістю є сформульована та органічно вибудована модель діяльності органів державної влади, що спрямована на надання реальної допомоги жертвам злочинів. Розгляд позовів щодо відшкодування заподіяної злочином шкоди відбувається в порядку цивільного судочинства на підставі норм деліктного права, де основними джерелами правового регулювання виступають судові прецеденти. Слід зазначити, що законодавство Великобританії передбачає повноцінну компенсацію заподіяної злочином шкоди за рахунок державних асигнувань лише при вчиненні кримінально караних діянь проти життя та здоров'я. В інших випадках компенсація шкоди жертвам злочинів відбувається за рахунок страхових виплат з різних фондів, що діють, природно, на легітимній основі. У даному випадку, слід виділити спеціальну тарифну схему страхових виплат, яка застосовується в Великобританії на основі Національного кодексу прав потерпілого (The Code of Practice for Victims of Crime). Зазначена схема містить докладний опис підстав, умов та розмірів страхових виплат залежно від обставин конкретного страхового випадку.

За результатами вивчення зарубіжного досвіду досліджуваного інституту, слід констатувати, що більшість розвинених країн розробили та ефективно втілили в життя механізми відновного правосуддя, який дозволяє реально відшкодувати шкоду, заподіяну жертві злочину, незалежно від наявності винної особи або її бажання відшкодувати заподіяну шкоду. Перш за все, це пояснюється тим, що акцент зроблений на відшкодування шкоди безпосередньо за рахунок державних коштів чи виплат страхових сум зі спеціалізованих фондів, або в порядку регресних вимог держави до осіб, винних у злочинному заподіянні шкоди.

Інститут цивільного позову, в яких би формах не втілювався в різних правових системах, заслужено є найдавнішим і усталеним інструментом відновлення порушених прав жертв злочинних посягань та дієвим способом відшкодування заподіяної злочином шкоди.

Одержано 19.10.2018

УДК 343.982.356

Євген Андрійович ГОЛОМІСЮК,

головний судовий експерт сектору трасологічних досліджень
та обліків відділу криміналістичних видів досліджень

Харківського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України;

Павло Олексійович ЄВСЄЄВ,

старший судовий експерт сектору трасологічних досліджень
та обліків відділу криміналістичних видів досліджень

Харківського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України

ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІДІВ ВІД ДІЇ ВІДМИЧОК, ПІДБРАНИХ АБО ПІДРОБЛЕНИХ КЛЮЧІВ НА ВНУТРІШНІХ ПОВЕРХНЯХ ЦИЛІНДРОВИХ МЕХАНІЗМІВ ЗАМКІВ З ЦИЛІНДРИЧНИМИ ШТИФТАМИ

Аналізуючи та систематизуючи криміналістичну літературу загального та спеціального призначення, діючі методики в частині дослідження циліндрових механізмів замків з циліндричними штифтами отримати відповідь на питання: «Які саме сліди залишаються від контакту з відмичкою, підібраним або підробленим ключем?» в деяких випадках досить проблематично. Вищезазначені джерела вказують, що слідами стороннього предмету (відмички, підбраного або підробленого ключа) однозначно вважаються сліди, які лежать за межами контакту з комплектним ключем та (або) відрізняються за характером (напрямом дії, характерним блиском, розташуванням та інше) від слідів, які утворюються від дії комплектного ключа та слідів виробничого характеру. Однак, переважна більшість слідів сторонніх предметів, особливо підбраного або підробленого ключа, лежать в полі дії комплектного ключа та схожі за формою та розмірними характеристиками зі слідами комплектного ключа, що викликає труднощі їх розрізнення, особливо у разі відсутності конкретного стороннього предмету при проведенні дослідження. Також, при використанні нових комплектних ключів або нових ключів-дублікатів на їх поверхнях можуть залишатись дефекти виготовлення у вигляді задирок, подряпин, які при первинній експлуатації можуть залишати на штифтах та циліндрі сліди, які помилково можуть вважатись слідами дії стороннього предмету. Дані дефекти на ключах в процесі експлуатації усуваються (задирки виламуються, подряпини згладжуються) та в подальшому комплектні ключі таких слідів не утворюють.

В окрему групу можна віднести сліди, які випадково виникли при виготовленні циліндрового механізму та не обумовлені технічним процесом його виготовлення (деформації на протяжці, випадковий контакт ріжучих кромок інструменту з деталями циліндрового механізму, сліди, утворені при складанні), що також можливо помилково вважати слідами дії сторонніх предметів.

Виявлення слідів сторонніх предметів, які лежать за межами контакту з комплектним ключем та (або) відрізняються за характером (напрямом, характерним блиском, розташуванням та іншим) від слідів дії комплектного ключа проводиться шляхом їх порівняння з розмірними характеристиками, формою та станом поверхонь комплектного або наданого на дослідження ключа та його експериментальними слідами. Однак при цьому, як правило, не досліджуються усі комплектні ключі, ключі дублікати, випадкові ключі,